

Šiame numeryje:

Mokslas ir kūrybos simpoziumų tikslai ir prasmė.

Mūsų kultūros šventė (2).

Viskam yra laikas, viskam yra vieta.

Amerika, raketos ir kometos.

Jono Gutausko eilėraščiai.

Nuomonės ir pastabos.

Lietuvių katalikų mokslo akademijos tryliktojo suvažiavimo programa.

Istorija panaši į mamą.

Kertinė Parastė

Mokslas ir kūrybos simpoziumų tikslai ir prasmė

Ištrauka iš dr. Jono Bilėno, Mokslinės programos komiteto pirmininko žodžio, atidarant Penktąjį mokslo ir kūrybos simpoziumą 1985 m. lapkričio mėn. 28 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

Dr. Jonas Bilėnas

Čia aš norėčiau pasidalyti mintimis apie lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumų tradiciją, tikslus ir prasmę.

Dauguma iš Jūsų, be abejo, žino, kad lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumai organizuojami vieną kartą per ketverius metus. Todėl nuo pirmojo simpoziumo jau yra praėję šešiolika metų. Atseit, simpoziumai jau turi šešiolikos metų tradiciją. Vienas iš pagrindinių tos tradicijos tikslų yra suburti viso pasaulio lietuvių profesionalus / mokslo - kūrybos darbuotojus sudaro dinamišką intelektualų būrį, kuris kas ketverius metus atnauja savo tarpusavio ryšius ir yra papildomas naujais veidais ir naujomis lietuvių jėgomis.

Nežiūrint to, kartais iškyla klausimas, ar tie simpoziumų dalyviai suvažiuoja kas ketveri metai į Chicago vien tik tarpusavio ryšių atnaujinimui ir tada vėl dingsta ketveriems metams iš lietuviško gyvenimo? Dauguma jų gal dingsta iš Chicago, bet nei lietuviško gyvenimo. Mūsų įsitikinimu, visi simpoziumų dalyviai yra jautrūs lietuvių tautai ir tautinės bendruomenės aspiracijoms. Gal ne visiems iš jų yra įmanoma įsijungti į kasdieninę veiklą. Tačiau, atsižvelgiant į jų gan ribotą skaičių, tenka pripažinti, kad lietuviškoje veikloje dalyvauja vienokiu ar kitokiu būdu gan didelis nuosimtis profesionalų / mokslo - kūrybos darbuotojų. Toje veikloje, kuri reikalauja veiksmo, darbo ir prasmingo įsipareigojimo, mes juos randame palyginus didelėmis nuosimimis lietuviškose organizacijose, spaudoje, lituanistinių bei bendrinių mokslų puoselėjime, kultūriname - visuomeniniame darbe ir finansinių rėmėjų eilėse.

Todėl pagrindinė Mokslo ir kūrybos simpoziumų prasmė ir nauda lietuvių išplaukia

programas iš talentingiausių mūsų intelektualinių pajėgų. Dalyviai taip pat yra kviečiami iš tolimesnių kraštų, nes norime sustiprinti ryšius tarp viso pasaulio lietuvių mokslo - kūrybos darbuotojų. Norint laiduoti simpoziumų testinumą, į programas taip pat atrenkami gan nauji ir jauni profesionalai ir tie, su kurių profesiniais pasiekimais visuomenė dar nėra susipažinusi. Tokiu būdu šiame penktame simpoziume, kaip ir ankstesniuose, beveik pusė dalyvių dalyvauja pirmą kartą. Taigi per šešiolika metų iš viso pasaulio į simpoziumus sutraukti visų profesijų ir kartų mokslo - kūrybos darbuotojai sudaro dinamišką intelektualų būrį, kuris kas ketverius metus atnauja savo tarpusavio ryšius ir yra papildomas naujais veidais ir naujomis lietuvių jėgomis.

Nežiūrint to, kartais iškyla klausimas, ar tie simpoziumų dalyviai suvažiuoja kas ketveri metai į Chicago vien tik tarpusavio ryšių atnaujinimui ir tada vėl dingsta ketveriems metams iš lietuviško gyvenimo? Dauguma jų gal dingsta iš Chicago, bet nei lietuviško gyvenimo. Mūsų įsitikinimu, visi simpoziumų dalyviai yra jautrūs lietuvių tautai ir tautinės bendruomenės aspiracijoms. Gal ne visiems iš jų yra įmanoma įsijungti į kasdieninę veiklą. Tačiau, atsižvelgiant į jų gan ribotą skaičių, tenka pripažinti, kad lietuviškoje veikloje dalyvauja vienokiu ar kitokiu būdu gan didelis nuosimtis profesionalų / mokslo - kūrybos darbuotojų. Toje veikloje, kuri reikalauja veiksmo, darbo ir prasmingo įsipareigojimo, mes juos randame palyginus didelėmis nuosimimis lietuviškose organizacijose, spaudoje, lituanistinių bei bendrinių mokslų puoselėjime, kultūriname - visuomeniniame darbe ir finansinių rėmėjų eilėse.

Todėl pagrindinė Mokslo ir kūrybos simpoziumų prasmė ir nauda lietuvių išplaukia

Mūsų kultūros šventė

JUOZAS PRUNSKIS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Parodos

Mokslo ir kūrybos simpoziumo metu vyko kelios parodos. Visų pirma jau minėtos: turtinga dail. P. Kiaulėno tapybos paroda, taip pat jaunųjų architektų darbų paroda.

Gausi buvo Lietuvos žemės turtų paroda. Čia išdėstyti dirbiniai: gintaro, lino, medžio, vaško, molio. Gausiai karolių, juostų, medžio drožinių, keramikos pavyzdžių, net ir šiaudinukų, margučių. Šią parodą suorganizavo Lietuvių tautodailės institutas: pirm. Ald. Veselkienė su talkininkėmis V. Rimienė, P. Vaitaitienė, I. Markvaldienė.

Taip pat gausi Lietuvos gamtos turtų paroda. Čia buvo galima matyti retų Lietuvos žemėlapių, geologinių žemėlapių, gamtos vaizdų tapyboje, ornamentuose, literatūroje, iškasenų braižiniuose. Viskas patogia, dailiai išdėstyta. Vienas stalas skirtas enciklopedijos puslapiams, nuotraukoms ir aprašymams pavaizduojant Lietuvos gamtos turtų tyrinėtojus. Šą parodą organizuojant daug pasidarbavo Birutė Saldukienė.

Dar viena paroda tai Lietuvos kartografinio vaizdo vystymosi bruožai XVI-XVIII amžiuje. Tai ypačai turtingas ir vertingas rinkinys. Atsispindi Lietuvos kartografinės istorija. Sutelkta eksponatų nuo senų laikų - nuo Merkatoriaus žemėlapių, nuo Radvilų žemėlapių iki pat NASA satelitų padarytos Lietuvos nuotraukos iš tolimųjų erdvių. Išstatytos kopijos Kromerio, Freytago, Valcko ir daugybės kitų žemėlapių bei senų miestovaizdžių: Vilniaus, Gardino ir kt. Išleistas ir įspūdingas katalogas su tų vertingų 26 eksponatų nuotraukomis. Tai vis darbas Rimanto A. Kuncko - Žemaitičio, kuriam talkino ir jo brolis Algimantas.

Is to, kad lietuvišką gyvenimą įtraukiami po visą pasaulį išsiblaškę lietuviai mokslo - kūrybos žmonės. Savo kasdieniniame gyvenime jie dirba profesinį darbą, kuris dažniausiai nėra lietuviškas ir neretai atliekamas toliau nuo lietuviškų centrų. Taigi jų subūrimas tarpusavio ryšiui, kaip minėjau, ir suartėjimui su lietuvių visuomene yra pozityvus reiškinys. Nes, mūsų manymu, tautinės visuomenės gyvenimas gal neturėtų ribotis vien tik įprastomis veiklos formomis. Tam gyvenimui taip pat reikia ir mokslinio - kūrybinio darbo dimensijos. Todėl, baigdamas, noriu pažymėti, kad kuo mūsų veikla bus įvairresnė, moksliniu - kūrybinio požiūriu brandesnė ir kuo gausiau joje dalyvaus visų šakų ir visų kartų profesionalai, tuo daugiau ji pagyvins išeivijos lietuvių gyvenimą ir tuo stipriau ji atkreips dėmesį į mūsų tautą ir mūsų kraštą.

Darbo kryptis tyrinėjimuose išeivijoje

Bendrame posėdyje lapkričio 29 d., penktadienį, buvo svarstomos aktualios problemos ir darbo kryptys Lietuvių išeivijoje. Moderatorius buvo Vytautas Kavolis.

Pirmoji kalbėtoja - Violeta Kelertienė, kalbėdama apie literatūrą, visų pirma pabrėžė reikalingą persvarstyti nusistovėjusias nuomones apie kūrinius ir autorius. Tai ir sudaro mokslinę pažangą.

Antras uždavinys - sudaryti savo naują metodologiją, kas įneša naują įvairumą. Visur reikia naujų vizijų. Daugelis metodologijos kryptų mūsų praeina be pėdsakų. Dar viena sritis - kreipti daugiau dėmesio į Vakarų pasaulį, supažindinti jį su mūsų kūryba. Labai svarbu, kad mūsų veiklą vertintų, kad mūsų studijos būtų leidžiamos kokioms nors akademines leidyklos. Reikia įsivertinti, kas lietuvių literatūroje ypatinga, kas pas mus unikalu, kuo mes galime sudominti Vakarų pasaulį. Mes esame neužtenkamai išnagrinėję daugelį savo rašytojų. Tą reikia daryti, juos pasirenkant pagal literatūrinius kriterijus. Reikėtų tematinę studiją, įvaizdžių analizę ir t.t. Studijose turime susidomėti ir Lietuvoje gyvenančiais rašytojais. Mūsų perspektyva apie Lietuvos rašytojus gali būti kitokia, negu ten, už geležinės uždangos. Be to, dar nesame išnaudoję Amerikoje iškilusio susidomėjimo etninėmis studijomis. Mums reikia kokio nors centrinio planavimo, kad būtų autoritetingų žmonių, kurie pasakytų, kas darytina.

Benediktas Mačiukas svarstė, kas išeivijoje darytina socialinės istorijos studijose. Socialinė istorija traktuojama visus visuomenės reikalus, o sociologija - daug

Penktojo mokslo ir kūrybos simpoziumo Teisės sekcijos pirmos sesijos dalyviai, nagrinėję temą „OSI ir JAV teisinė sistema“: Rasa Razgaitienė, Americans for Due Process koordinatorė, advokatai Povilas S. Zumbakis ir David E. Springer.

Nuotrauka - Jono Tamaliūčio

giam einamieji reikalai. Lietuvoje gyvenantieji mokslininkai šioje srityje dirba, bet jų darbai dažnai persunkti tendencija, nors yra ir rimtų studijinių laimėjimų. Mes galėtume pasiekti mums labiau prieinamą tikslesnį rezultatą. Tenai leidžiamuose veikaluose nėra objektyvių palyginimų su Vakarais. Mes galėtume tas studijas visapusiškai svarstyti, su tikru realybės pajutimu, ne propagandiniais tikslais. Tas būtų naudinga ir Lietuvai.

Liucija Baškauskaitė kalbėjo apie antropologines studijas. Ji ragino pradėti didžiulę etnografinę studiją savęs pačių - išeivijos lietuvių, kitaip šis laikotarpis liks nerekorduotas istorijoje.

Reikia rinkti duomenis, medžiagą iš praeities, iš dabarties, pvz., susekti, kaip lietuviškai nebekalbantieji yra adaptavęsi šiam krašte ir išlaikę etninius bruožus. Reikėtų sukurti židinį, kur būtų galima saugoti surinktą medžiagą. Reikia monografių serijos, kur būtų pristatyta mūsų bendruomenė etnografiškai. Jei mes patys to neparuošime, kiti taip pilnai mūsų nenušvies. Reikia eiti per gimines, rinkti šeimos istorijas, nuotraukas, reikia atras-

ti kiekvieną asmenį tose nuotraukose, sužinoti, kur jis dabar gyvena, kiek pasikeičiamas. Dabar dar galime paveikti, kas bus ateity.

Romualdas Misiūnas kalbėjo apie darbus politinėje istorijoje ir politiniuose moksluose. Reikia daryti tai, ko negalima Lietuvoje daryti, pvz., tyrinėti emigracijos istoriją. Lietuvoje istorijos mokslo padėtis kiek geresnė temose iš ankstyvesnių laikų, gi studijos apie dabartį daugiau atmištos dabarties politiniu atspalviu. Svarbu kritiškai apžvelgti jų darbus, kas turėtų ir ten atgarsį bei poveikį.

Svarbiausios trys veiklos sritys: 1) Pirmųjų šaltinių užfiksavimas, pvz., atsiminimų knygos. Reikėtų pradėti panaudoti naują techniką, pvz., atitinkamų parinktų žmonių žodžius užfiksuoti vaizdajuostėse. 2) Toliau: anksčiau išleistų atsiminimų, istorinės medžiagos naujos laidos. Čia gerai pasireikšia iš pagrindžio gautos medžiagos platesnės laidos. Taigi originalinių šaltinių perspausdinimas yra vykdomas. 3) Didžiausias trūkumas - pilnesnė Lietuvos istorija. Ji jau keletą metų ruošama, lietuvių ir anglų kalba. Jei tai

būtų buvę atlikta prieš dešimt metų, būtų mums dabar naudinga problema su OSI.

Reikalingas yra biografinių duomenų rinkimas apie asmenis, svarbius kurio nors istoriniu atžvilgiu (pvz., disidentų biografijos).

Mes linkę leisti kad ir vertingus veikalus, bet savo tarpe. Daug svarbiau būtų panaudoti žymesnes leidyklas, kurios turi gausesnius platinių būdus. Reikia ieškoti paramos ir iš kitų šaltinių - iš kitataučių fondų.

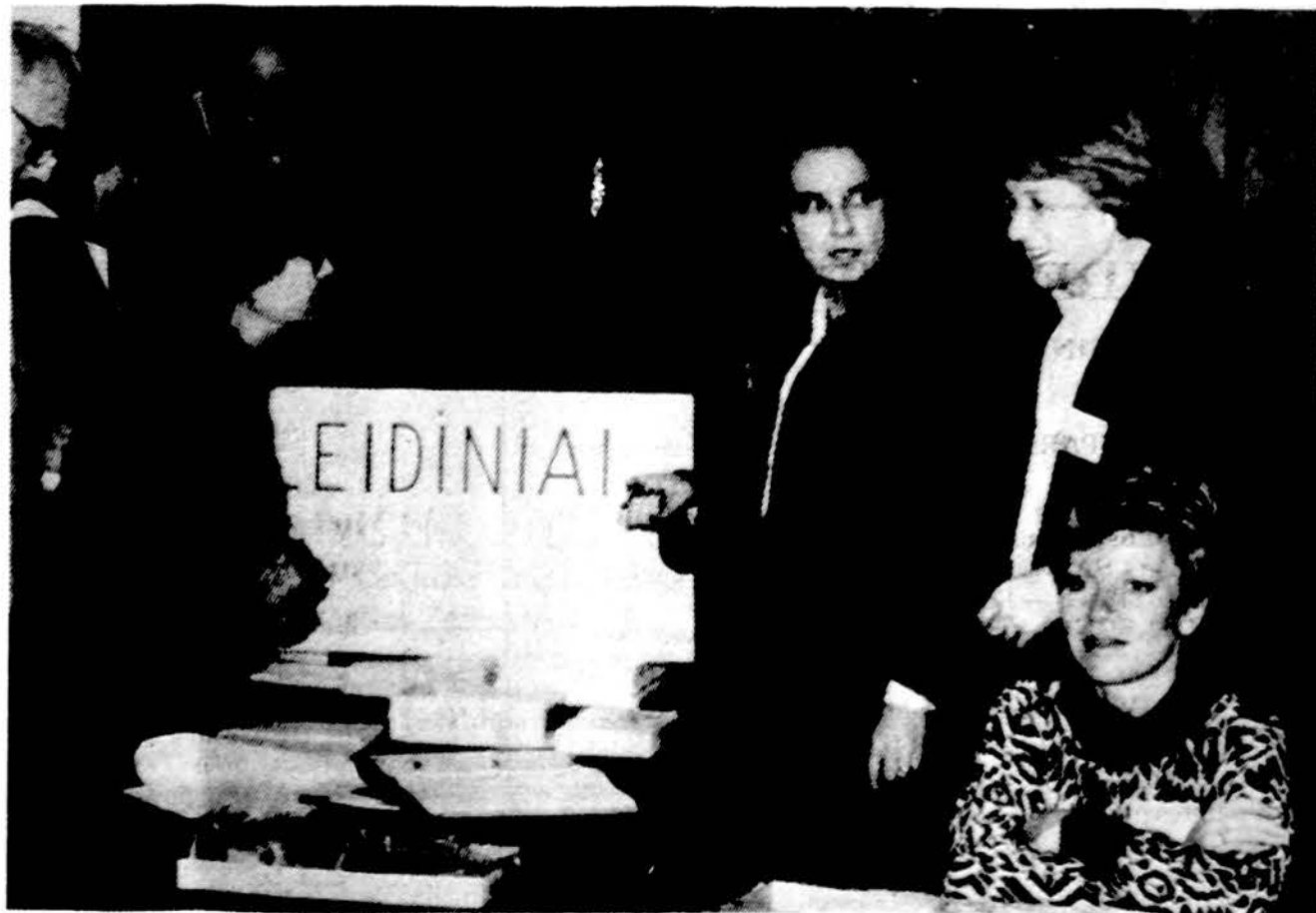
Algis Mickūnas kalbėjo apie tai, kas išeivijoje darytina filosofijos srityje. Turime sekti, kas darosi Lietuvoje. Ten atsiranda naujų filosofų ir domimasi, kas toje srityje rašoma. Yra daug stropių istorinių temų analizių; apimamos plačios sritys, bet be jokių vertinimų, tik su pastaba, kad tokios temos buvo keliamos. Taipgi ten bijomasi peržengti nustatytas kategorijas.

Išeivijoje yra tokių, kurie įnešė originalų galvą, o kita grupė konservatyvesnė. Maceina, Girnius ir Greimas įvairūs, jų galvosena įdomi ir mums svarbi. Vienas uždavinys - pratęsti konservatyvią galvosena radikalesnę kryptimi. Mumyse yra susilaikymas nuo svarstymų, kurie išvestų į plotmę be jokių ribų.

Politinė filosofija dabar pasaulyje labai svarbi, įsivėlus į daugelį sričių. Rašoma apie religiją, literatūrą, o užpakaly yra politikavimas. Svarbu būtų vystyti kalbos filosofiją, į ką skatino ir Kantas. Lietuvos filosofai rašo kategorijomis, skolinomis iš kitų kalbų, kas ryšku strukturalizme, semiotikoje, bet mums vienas iš uždavinių būtų veržtis savo kalbos sąlygojamo galvojimo kryptimi.

Viktorija Kašubaitė-Matranga kalbėjo apie darbus menotyroje. Pirmiausia mums svarbu registruoti dailės darbų raidą išeivijoje, kaip toli jie pasiekė. Antra - patirti, kas daroma Lietuvoje. Trečias uždavinys - objektyviai aptarti Nepriklausomybės laikų meno laimėjimus, kas Lietuvoje daroma tendencingai.

Žinoma, mūsų stoka profesionalų. Mažai kas renka meno istorijos studijas. Net ir profesionalams tai lieka

Prie Penktojo mokslo ir kūrybos simpoziumo registracijos stalo Jaunimo centro priegavie: Birutė Saldukienė, Marija Burbaitė, A. Budrionienė, Jovita Kerelė.

Nuotrauka - Jono Tamaliūčio

(Nukelta į 2 psl.)

Mūsų kultūros šventė

(Atkelta iš 1 psl.)

tik laisvalaikio uždaviniu. Stoka ir publikos, besidominčios tokiom naujom studijų kryptim. Būdinga, kad mūsų parodų atidarymuose būna apie 40 žmonių, ir tai vyresnių. Visuomenės materializmas prisideda, kad per mažai interesuojamasi menu. Nusistatymas prieš ateivius verčia mūsų menininkus prarasti dalį laiko, besiekiant pripažinimo krašto visuomenėje. Dailininkai skundžiasi, kad mūsų visuomenė daugiau domisi premijomis ir fotografijomis... Apgailestina, kad dailininkų tarpe yra trinties, kas kludo bendram darbui.

Mums būtų svarbu žinoti, ką lietuviai dailininkai daro Lietuvoje, bet tai ne taip lengva. Svarbu būtų išryškinti Nepriklausomos Lietuvos ir ankstyvesnės mūsų kultūros meno laimėjimus, bet tai mums sunkiai įmanoma. Pvz., Lietuvoje išleista portretų istorija, ko mes negalėtume padaryti. Vis dėlto yra renkama medžiaga ir tyrinėjama išeivijos dailės istorija, kurios studijinė veikala paruošti būtų vienas svarbiausių šiuo metu projektų.

V. Kavolis reiškė baimės, kad mes savo tautiniui daugių srityje galime palinkti daugiausia tik į informavimą. Antra, ar mes įstengsime būti pakankamai kritiški ir laisvi savo galvosenoje, jei ji nukryps nuo populiarių pažiūrų, jei nesiderins su parama teikiančio Lietuvos fondo ir kitų rėmėjų pažiūra?

Kasdieninis išeivijos veidas

Mokslas ir kūrybos simpoziumo bendras posėdis šeštadienio rytą, lapkričio 30 d. buvo skirtas išryškinti kasdieninį išeivijos veidą, ypač remiantis pravesotos anketos duomenimis. Posėdį pravedė T. Remeikis.

Pradžioje Br. Vaškėlis supažindino su 37-tu Lietuvos enciklopedijos tomu, tik naujai išėjusiu. Pasidžiaugė, kad išeivijoje leidžiama enciklopedija pasižymi paduodamų faktų gausumu ir išsamumu, kuo ji pralenkia Lietuvos leidžiamą. Lietuvoje išleista 16 enciklopedijos tomų, o išeivijoje — jau 43 (su anglų kalba) ir tai turint daug kuklesnius išteklius ir daug mažesnį redaktorių kolektyvą. Naujausias tomas apėmė ir naujai išeivijoje išaugusius mokslininkus, kurių apie 30 dalyvavo teikdami medžiagą 37-tam tomui. Šis faktas griaua nuomonę, kad išaugę išeivijoje mokslininkai nesidomi lietuviškais reikalais. Šiam tomui straipsnius rašė 134 autoriai. Enciklopedijos 37-tas tomas apima jau ir 1984 m. duomenis ir patikslina, ištaiso ankstyvesnius duomenis. Tai jau antras papildomas LE tomas.

Paskutinis tomas pasižymi gausumu žinių iš mokslo, medicinos sričių. Enciklopedijos turinį sudaro arti 5000 antraščių, įvesti aprašai partizanų ir rezistentų. Papildomo tomo žinių gausumas ir autentiškumas daro gilią įspūdį.

Atsistojimu pagerbtas miręs enciklopedijos redaktorius Simas Sužiedėlis. Iššaukti posėdy dalyvavę enciklopedijos redaktoriai: J. Gimbutas, St. Bačkaitis, D. Bindokienė.

Anketa

Kalbėdamas apie anketą T. Remeikis priminė, kad ja norėta išryškinti, kas padeda tautinio identiteto išlaikymui. Anketos atsakymų gauta per 3000. Dar atsakymai į anketą renkami, o gautieji sudedami į kompiuterį.

K. Trimakas supažindino su

anketos klausimais. Buvo ryškiniami tautinę samonę apsprendžiantieji faktoriai, kaip organizacijos, susirinkimai, renginiai, suvažiavimai, laikraščiai, knygos, tradicijos.

Pateikė duomenis iš 866 anketų. Daugiau atsilepusių vyresnio amžiaus žmonių. Iš JAV gauta 40% atsakymų. Iš visų atsakiusių daugiau kaip trečdalis pasisakė esą pilnais lietuviais. Iš atsakiusių 85,5% turėjo abudu tėvus lietuvius. Net 13 atsakiusių tokie, kurių tėvai nelietuviai, bet jie daugiau ar mažiau jautėsi lietuviais, kaip pvz., buvo prof. Juozas Eretas.

Lietuviai yra pajėgūs patraukti ar net sulietuvinti kitos tautos to krašto žmones. Didžiausias procentas tokių, kurie patys atv. kę iš Lietuvos, yra Vokietijoje. Vakarų Vokietijos lietuviai pirmąją etninę samonę. Lietuviškiems reikalams daugiausia laiko skiria JAV lietuviai. Lietuvių kalbos mokėjimu suprasti, kalbėti, rašyti, pirmąją Vakarų Vokietijos lietuviai, silpniausi — Brazilijoje. Namuose daugiau lietuviškai kalba Australijos lietuviai. Lietuvos laisvinimu, žmogaus teisių gynimu daugiausia susirūpinę Brazilijos lietuviai, nors jie mažai ką yra padarę.

Anketa buvo lyg tautinės sąžinės apyskaita. Lietuvių atžvilgiu pirmąją vyresnioji karta (66-89 m.), antroji vietoj jaunuliai 10-20 m. Vyresnės grupės imigrantai daugiausia draugauja su lietuviais, lietuvių organizacijoms daugiausia priklauso 10-20 m. lietuviai. Pastangų Lietuvos reikalams daugiausia randama 10-20 m. grupėje, turint mintį jų asmenišką darbą. Vyresniąją lietuvių kartą dauguma vertina vidutiniškai, daugiau ją vertina jaunimas. Jaunimas vertinamas vidutiniškai. Vyresnioji karta jaunimą vertina mažiau. Lietuvių jaunimas vyresnę kartą aukščiau vertina, negu vyresnioji karta pati save vertina.

Užsienagažavimas lietuvių tautai

Dr. Jolita Kisieliūtė-Narutienė informavo, ką anketos rodo apie užsienagažavimą lietuvių tautai. Tai psichologinis ryšys su savo tauta. Daug lemia įsitikinimas lietuviybės

Po V MKS literatūros ir muzikos vakaro programos š.m. lapkričio 29 d. Jaunimo centre: Aldona Grininė, kompozitorė Giedra Gudauskienė, pianistai Raimonda Apeikytė ir Manigirdas Motekaitis, Matilda Marcinkienė, Vilhelmina Lapienė.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

tikslais, antras faktorius — noras stengtis dirbti dėl savo tautos, trečias — noras būti tautos nariu.

Daugiausia užsienagažavimo savo tautai rodo JAV lietuviai, kiek mažiau Vakarų Vokietijos, Australijos, Kanados. Tačiau noras stengtis dirbti dėl savo tautos ir noras būti savo tautos nariu stipriausias tarp Vakarų Vokietijos lietuvių. Anglijos ir Australijos lietuvių mažiausiai užsienagažavę, nors labai užsienagažavusių procentas maždaug panašus.

Pagal amžių — daugiausia užsienagažavusių 66-99 m. grupėje, antroji vietoj dvi grupės: 50-65 m. ir 10-20 m. amžiaus. Idomu, kad tikėjimu tautos tikslais aukštas užsienagažavimas laipsnis 10-20 m. grupėje. Vyrų procentas truputį didesnis negu moterų užsienagažavimo atžvilgiu. Vedę su lietuviiais daugiau užsienagažavę. Mažiausiai užsienagažavę tie, kurie yra išsiskyrę su nelietuviais, našliai daugiau užsienagažavę. Užsienagažavimo procentas krenta naujosiose kartose, tik padidėja imančiuose ieškoti savo „šaknų“.

Idomu, kad gyvenantieji toliau nuo lietuvių kolonijų rodo daugiau užsienagažavę lietuvių. Labai mažas užsienagažavimas 30-39 m. amžiaus grupėje.

Išeivių politinis nusistatymas

Apie politinius duomenis, kurie išryškėjo iš anketos, kalbėjo T. Remeikis. Dešinioji — centro pakraipa dominuoja visuose kraštuose; apskritai politiniu požiūriu išeivija panaši. Daugiausia kairiųjų Brazilijoje. Visos amžiaus grupės centro — dešinės grupės vyrą, bet vyriausią grupę daugiau konservatyvi. Kairumas mažėja su amžiumi, dešinumas didėja darantis vyresniems.

Lietuviai savo gyvenamo

krašto politinę santvarką žiūri daugiau neigiamai. Aukščiau integracija — Kanadoje, mažiausia Pietų Amerikoje, nors skirtumai nėra labai dideli. JAV didelis integruotų procentas. Pagal amžių didelių skirtumų nėra. Didžiausias integravimasis 40-49 m. grupėje.

Išeiviai, paklausti, kokie tikslai svarbiausi, pirmiausia sako — egzistencijos klausimai, toliau — saugumas. Taip yra vyriausioje grupėje, bet jauniausioje grupėje didesnis rūpestis nematerialistiniais tikslais; laisvė, grožis ir kt.

Viskam yra laikas, viskam yra vieta

Mokslas ir kūrybos simpoziumas — laukiama, ne dažna išeivijos pajėgų šventė. Tai proga patirti kas naujo mokslo ir meno pasaulyje, susitikti su kolegomis, pasėdėti su tokiems sumanymams kaip Lituanistikos katedra. (Daugelis nežino ar primiršo, kad katedros idėja kilo per III Mokslo ir kūrybos simpoziumą 1977 m.)

Tokia proga laukiame neeilinio literatūros ir muzikos vakaro...

Literatūrinė dalis buvo neilga, bet atmintina. Albinui Baranaskui įteikta Lietuvos rašytojų draugijos premija už knygą *Pilakalnio šešėlis* (Česlovas Grincevičius labai gražiai paskaitė ištrauką), o Juozui Toluišui įteikta Aloyzo Barono konkurso premija už novelę „Kaledinis atgimimas“. Tačiau daugiausia dėmesio atkreipė įvadinis žodis. Anatolijus Kairys nuogaštavo, kad pereiname „iš literatūros fazės į dainos fazę“ ir kad „kelio atgal nebū“. Anot LRD valdybos pirmininko, žodis kenčia nuo plokštelių, koncertų ir visokių ansamblukų. (Turbūt užmiršo, kad tuoj po to numatytas muzikos koncertas.) Aukšinių minčių nestig: „Netekę žodžio, neteksim ir patys savęs“, arba „Žodis tik laisvėje yra tikras žodis“. (Bene teks iš naujo vertinti literatūrą, rašytą caro valdymo metais.)

Kalifornietės kompozitorės Giedros Gudauskienės fortepijono kūrinių koncertas buvo pradėtas Sonata Op. 17. Šiek tiek nustebino sonatos pirmosios dalies pavadinimas „Con Agitatione“, nes pirmieji taktai priminė kokteilinių baro muzikinį foną. Įsibėgėjus pasigirdo keli disonansiškai skambantys akordai, kurie tą įspūdį kiek išsklaidė, bet muzikinės koncepcijos išryškinimui nepadėjo Manigirdo Motekaitio techniški švari, bet sausa

Simpoziumą užbaigiant

Po įtemptų svarstymo dienų, Mokslo ir kūrybos simpoziumo užbaigimas įvyko šeštadienio gruodžio 1 d. Jėzuitų koplyčioje šv. Mišias aukėjo vysk. P. Baltakis, drauge koncertuojant kun. K. Pugevičiui, kun. V. Gutauskui ir kun. K. Kuzminskui, dalyvaujant ir vysk. V. Brizgiui.

Pamoksle kun. Antanas Saulaitis priminė Advento pradžios susikauptimo metą ir reikalą artėti prie Dievo paveikslų mūmose, prie Kristaus. Giedojo solistai M. Momkienė ir V. Momkus, vargonavo muz. M. Motekaitis.

Po pamaldų prie laisvės kovų paminklo padėtas vainikas. Apeigą atliko J. Bilėnas, mokslinės programos pirmininkas, asistuojant V. Lapieinei ir Ald. Grininėi. Buvo išvardinti mirusieji ankstyvesnių simpoziumų dalyviai, jų atminimą pagerbiant susikauptimu.

Krikščionybės įvedimo jubiliejus

Baigiamajame posėdyje R. Vaitys į garbės prezidiumą pakvietė vysk. P. Baltakį, vysk. A. Trakį, A. Kerelį, T. Remeikį, J. Bilėną, J. Reklaitienę.

Vysk. Paulius Baltakis pasveikino su labai pavykusių mokslo simpoziumu. Informuodamas apie krikšto sukakties minėjimą, pažymėjo, kad jubiliejų švęsime 1987 m., nes ankstyvesnis 1987 m. krikštas turėjo lemiamą religinę, kultūrinę, politinę reikšmę. Jei Lietuva būtų priėmusi pravoslavišką krikštą, būtų labiau susieta su Rusija ir

mažiau atspari. Katalikų krikštas buvo posūkis į Vakarus, Lietuva pasidarė vakarietiška. Lietuvos katalikų vadovybė nusprendė šį jubiliejų minėti, ir mes prie jų jungiamės.

Jubiliejui minėti sudarytas garbės bei centrinis komitetas. Šiame atstovaujama per 40 organizacijų. Vykdomajam komitetui pirmininkauja J. Kavaliūnas.

Dr. V. Vardys ir ses. Balčiūnaitė ruošia specialius leidinius anglų kalba. Paskelbti konkursai jubiliejiniam ženkliui ir pašto ženklams, kuriuos, tikimės, išleis Vatikanas. Jubiliejų pradėsime Vatikane birželio 14 d. Parašyti raštai šv. Tėvui, prašant jubiliejaus proga išleisti specialų apaštališką laišką ar encikliką ir paskelbti palaimintuoju arkivyskupą Jurgį Matulaitį. Oficialus jubiliejaus užbaigimas numatytas Chicagoje su plačia religine ir kultūrine dviejų dienų programa. Bus minėjimai ir kitur. Bus specialūs leidiniai jaunimui, suaugusiems. Jubiliejaus biudžetas sieks apie 300,000 dol.

Vadovų žodis

Albertas Kerelis pranešė gautą iš Šveicarijos žinią, kad mirė dr. Albertas Gerutis. Jo atminimas pagerbtas atsistojimu.

Susirgus Juozui Rimkevičiui, jo žodį perskaitė A. Kerelis. Dėkojama buvo simpoziumo organizatoriams, paskaitininkams, raginama paskaitas išspausdinti, palaikyti ryšį su čia sutiktais lietuviais; kelti balsą prieš Lietuvai daromas skriaudas. (Nukelta į 4 psl.)

romantiškesniais polėkais geriau tinkanti šiam uždaviniui.

Koncertas baigtas variacijom dviem fortepijonams — „Suktiniai“. Gaila, kad antros fortepijonas išklęs. Tai kūriniui suteikė nenumatyto komizmo.

Kiekvienas žanras turi savo paskirtį. Kiekvienam stiliui yra tinkama aplinka. (Tai puikiai suprato pianistas Liberace su savo žvakidėmis, blizgučiais ir paausuotais fortepijonais.)

Giedros Gudauskienės kūrinių būtų buvę daug maloniau ir natūraliau klausytis žvakių šviesoje prie rausvomis staltiesėmis apdengtų apvalių staliukų. Be reikalo bandyta pramoginio tipo muziką pakelti į akademinės muzikos sferą. Verčiant publiką ir recenzentus vertinti lengvąją muziką rimtosios muzikos kriterijais, išeina nei šis, nei tas.

Emilija Sakadolskienė

Sol. Audronė Simonaitytė-Gaižiūnienė, dainavusi per Penktojo mokslo ir kūrybos simpoziumo baigminį pokylį š.m. lapkričio mėn. 30 d.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

V MKS literatūros ir muzikos vakaras Jaunimo centro didžiojoje salėje. Pirmoje eilėje matyti: dr. Kazys Ambrozaitis, kun. dr. Juozas Prunskis, vysk. Paulius Baltakis, kun. dr. Valdemaras M. Cukuras, dr. Petras Kisielius, Rūta Kleva Vidžiūnienė, kompozitorė Giedra Gudauskienė, toliau — Aldona Grininė.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Amerika, raketos ir kometos

A. RADZIUS

Amerikiečių NASA (National Aeronautics and Space Administration) jau seniai planavo siųsti erdvėlaivį į Halley kometą. Buvo svarstomi du projektai. Pagal vieną, erdvėlaivis būtų paleistas 70-ųjų dešimtmčio pabaigoje Saturno kryptim. Planeta būtų pasiekta 1983 m., ir jos traukos jėga pasuktų erdvėlaivį į Halley kometą, kuri tuo metu jau būtų bepraeinanči Saturno orbitos atstumu. Tokiu būdu erdvėlaivio judesys taptų atvirktinis, kaip ir kometos, kuri juda priešinga kryptim, negu Saulės planetos. Erdvėlaivis imtų vyti kometą ir prisivijęs skristų šalia jos bent kelias savaites. Per tą laiką būtų galėjęs suteikti gausybę duomenų apie procesus kometoje, artėjant jai į Saulę, apie komos bei uodegos pradžia, jos vystymąsi ir kt.

Pagal kitą projektą, erdvėlaivis, vadinamas Halley Intercept, būtų paleistas šių metų vasarą. Po aštuonių mėnesių kelionės pasiektų Halley kometą, jau praskriusią perihelij, 1.1 AU (astronominio vieneto) atstume nuo Saulės ir 0.65 AU atstume nuo Žemės. Intercept, pralėkęs pro Halley, tęstų kelionę toliau į mažą trumpo periodo kometą Encke ir 1988 m. aplankytų kitas dvi kometas, vadinamas Borrelly ir Tempel 2.

Deja, šių projektų teko atsisakyti, nes NASA biudžetas buvo smarkiai apkarpytas. Bet NASA rado išeitį. Jei ne Halley, tai kodėl nepabandyti aplankyti kitą „plaukiojantį žvaigždę“, sakykim, Giacobini-Zinner?

Tai vidutinio dydžio ir trumpo periodo kometą, kuri aplėkia Saulę per šešerius su puse metų. Jos branduolys, apie 2.5 km skersmens, gana smarkiai sukasi aplink savo ašį. Dėl to, išcentrinės jėgos veikiamas, vieną gražią dieną, artėdamas į Saulę, galįs sutrupėti į atskirus gabalus. Perihelis 1.028 AU (astronominio vieneto) arba 154 milijonai km atstume nuo Saulės, t.y. tik truputį toliau, negu Žemės orbita. Šią kometą atrado prancūzas Michel Giacobini 1900 metais, o vokiečių astronomas Ernst Zinner ją vėl iš naujo atrado už 13 metų. Tad abiejų atradėjų vardų kometai ir pavadinta. Nuo pastarojo atradimo stebėta 11 jos pasirodymų.

Šiai kometai pasiekti NASA nestatė naujo specialaus erdvėlaivio, bet panaudojo jau seniai erdvėje sėkmingai besidarbuojantį ISEE-3 (the third International Sun-Earth Explorer). Jį erdvėn išlėkė Delta raketa Floridoje 1978.VIII.12. Nusikraidintas buvo 1.5 milijono km tolyn Saulės kryptim, į tašką, kur Saulės ir Žemės traukos jėgos lygios. Tame taške ISEE-3 buvo įvestas į vadinamą „halo“ orbitą, kur jis tarp Saulės ir Žemės skriejo ratu tuščioje, galima sakyti, orbitoje ir beveik ketverius metus stebėjo Saulės vėjo reiškinius.

1982.VI.10 erdvėlaivis buvo išvestas iš halo orbitos ir 18 mėnesių, sukinėdamasis įvairiose orbitose aplink Žemę, tyrinėjo jos magnetinį lauką. Per tą laiką ISEE-3 atliko 37 raketinius manevrus orbitoms keisti ir 5 praskridimus pro Mėnulį. Penktą kartą praskrido Mėnulį 1983.XII.22 vos 120 km (75 mylių) atstu nuo jo paviršiaus. Mėnulio trauka suteikė jam daugiau energijos ir nusiųdė Giacobini-Zinner kometos kryptim. Tada erdvėlaivis buvo perkristytas į ICE (International Cometary Explorer).

Kometą ICE pasiekė š.m. IX.11, t.y. šešiomis dienom

ICE (International Cometary Explorer) erdvėlaivis, pralėkęs Giacobini-Zinner kometos uodegą š.m. lapkričio 11 d. Tai buvo pirmas žmogaus susitikimas su kometos erdvėje. Erdvėlaivio skersmuo 5.8 pėdų. Nuo vienos antenos galo iki kitos siekia 302 pėdas.

praslinkus nuo jos perihelio, kurį ji šiemet pralėkė IX.5. ICE prisiartinio prie kometos maždaug 7 val. ryto Rytų vasaros laiku ir, skrisdamas 21 km per sekundę greičiu, laimingai perlėkė per 20 minučių kometos uodegą 7800 km (4800 mylių) atstu nuo branduolio. Tuo metu erdvėlaivis buvo 70 milijonų km atstume nuo Žemės.

Perlėkęs per kometos uodegą, ICE jau suka didžiulį lanką aplink Saulę ir į Žemės aplinką grįš tik 2012 metais. Šis žygis NASA kainavo 3 mil. dolerių. Bet specialus erdvėlaivis į Halley kometą pareikalautų ne mažiau kaip pusės bilijono.

ICE nebuvo sukonstruotas kometoms tirti. Neturėjo jis televizijos kamerų, teleskopų, tad buvo „aklas“ erdvėlaivis. Jo instrumentacija buvo pritaikyta plazmos bei magnetinių reiškinių tyrinėjimui. Jis „jautė“ magnetinį lauką, „užuodė“ protonus ir elektronus, „ragavo“ ionus, „girdėjo“ įvairiausias radijo bangas, kaip rašo Richard Berry Astronomy (December 1985) žurnale.

Pasirodė, kad kometos aplinka besanti gana audringa. Dar 188,000 km atstume nuo branduolio ICE buvo jau smarkiai bombarduojamas energingų elektronų. Vos tik spėja kometos ledas pavirsti dujomis, Saulės ultravioletiniai spinduliai ima skaldyti jų molekules ir išmuša iš jų atomų elektronus. Dujos tampa jonizuotos. Tikra audra kyla tada, kai koma susiduria su Saulės vėju, lekiančiu maždaug 400 km per sekundę greičiu. Saulės vėją sudaro

Giacobini-Zinner kometą, nufotografuota 1959 m. mėlynoje šviesoje. Matyti tolyn iš komos išsivisusi siaura dujų uodega. Dulkių uodegos nematyti. Ji išryškėja, fotografuojant kometą raudonoje šviesoje.

laisvai skrendantys protonai ir elektronai, t.y. atomų dalelės, sruvenančios erdvėn iš Saulės atmosferos. Jos nešasi su savim Saulės magnetinio lauko gabalus, kurie įsimašo į komos plazmą. Komos atomai, kurie išlieka ultravioletinių spindulių nepaliesiti, yra elektriškai neutralūs ir į vėjo nešamą magnetinį lauką visai nereaguoja. Bet atomai su numuštais elektronais, t.y. ionai, negali taip lengvai judėti per Saulės vėjo atneštą magnetinį lauką, nes jie jau nebėra elektriškai neutralūs. Magnetinio lauko jėgų linijos tartum makaronai apšivynioja aplink kometą ir nešasi tolyn ionus, sudarydami ilgą ionų, arba dujų, uodegą. Susidūrusios su tankesnėmis jonizuotos komos dalimis, jėgų linijos susivijungia, susilanksto, susiklosto ir sukelia elektros sroves. Tokiu būdu ICE patvirtino teoriją apie komos ir Saulės vėjo sąveiką. Taip pat tiesioginiu matavimu patvirtino, kad vandens molekulių yra daugiausia iš visų kitų junginių komoje. Rado uodegoje dulkių, bet ne tiek daug, kiek tikėtasi. Buvo prisibijoma, kad dulkės galinčios sugadinti instrumentus arba visai erdvėlaivį sunaikinti, nes nebuvo specialaus apsaugos skydo. Bet ICE perlėkė uodegą ir visą kometos įtakoję esančią erdvę dulkių nepažeistas.

Žygis, įvykdytas visu pusmečiu anksčiau, negu sovietų, japonų ir europiečių į Halley kometą, pasisekė visu šimtu procentų ir įrodė, kad amerikiečių astronomas Fred L. Whipple teisingai sakė prieš 35 metus, kad kometą esanti „nešvaraus sniego gniūžtė“. ICE tik pridėjo, kad ji labiau komplikuoja ir mokslininkai idomėsne, negu anksčiau manyta. O nuo Halley kometos vis dėlto neatsisakyta. NASA bandys ją tyrinėti erdvėje, panaudodama lėktuvinį erdvėlaivį (Space Shuttle), kuris po Halley perihelio pakils orbiton su specialiais teleskopais.

Spaudoje pasirodė žinutė, kad NASA ir ESA (European Space Agency) pradėjusios studijuoti labai drąsų užsimojimą: šio ir ateinančio šimtmečio sąvartoje nutūpdyti erdvėlaivį ant kurios nors kometos ir pargabenti į Žemę jos paviršiaus pavyzdžių. Nuostabus būtų žygis, bet nustabi ir kaina — apie 2 bilijonai dolerių. Bus balsų už, bus balsų ir prieš, norinčių

taupyti ten, kur nereikia. Atrodo, astronautikoj prasideda kometinė era.

P.S. Š.m. lapkričio 16 d. Draugo kultūrinio priedo laidoje išspausdintam straipsny „Erdvėlaivių rendezvous su kometą“ per autorius neakylumą įsivėlė klaida. Parašyta, kad ESA organizaciją sudarantis 10 valstybių. Iš tikrųjų jai priklauso 11. Netyčia praleista Italija. Autorius atsiprašo redakcijos ir skaitytojų.

APSILANKYMAS PAS URANĄ

Amerikiečių erdvėlaivis Voyager 2 jau artėja prie septintosios Saulės sistemos planetos Urano, kurį pralėks 1986 m. sausio mėn. 24 d., apžvelgdamas pačią planetą su jos devyniais siaurais žiedais ir penkis jos mėnulių: Titaniją, Oberoną, Arielį, Mirandą ir Umbrielį. Po to erdvėlaivis lėks į Neptūną, kurį pasieks 1989 m. rugpjūčio mėn. 24 d. ir tada jau išlėks iš Saulės sistemos ribų.

Voyager 2 ir jo dvynukas erdvėlaivis Voyager 1 buvo paleisti erdvėn 1977 metais. Abu jie praskrido pro Jupiterį 1979 m. ir pro Saturną (Voyager 1 — 1980.XI.12, Voyager 2 — 1981.VIII.25). Tada Voyager 1 pasuko į tarpžvaigždinę erdvę ir dingo Galaktikos platybėse, o Voyager 2-ajam dar buvo skirta padaryti vizitus pas Uraną ir Neptūną. Savo uždavinius abu erdvėlaiviai tiksliai vykdė.

Nuomonės ir pastabos Apšviesti ir kultūrinti liaudį?

Esu eilinis pilietis, ne menininkas ir ne meno žinovas, tačiau domiuosi aukštesnėmis kultūros ir meno apraškomis ir dėl to skaitau, ką nutveriu, apie meną, stengdamasis įsigyti gilesnį supratimą. Kartais tačiau užkliūvu.

Štai Nijolė Kupstaitė, aprašydama Santaros Šviesos suvažiavimą (Draugas, lapkričio 2 d.) išreiškia šitaip: „Mackaus gij kūryboje svarbu ne išviršinys pamėgdžiojimas, bet giluminė struktūra, išplaukianti iš pačios jo poezijos vidinių reikalavimų, toli praškančių vien tik papuošalo ir stilistinio atspalvio funkciją“. Šitoks sakiny man ne tik nieko nepaaiškina apie Algimanto Mackaus kūrybą, bet dar ir sukelia klausimų: kokie yra Mackaus poezijos vidiniai reikalavimai? Kaip Nijolė juos nustatė? Ar yra ir nevidiniai reikalavimai? Kaip Nijolė nustato, kurie reikalavimai yra vidiniai, o kurie ne? Ką jie sako? Kuo skiriasi? Kas yra Mackaus poezijos giluminė struktūra? Kaip ji atrodo? Ar yra ir kita, negiluminė, ar gal dar kita struktūra?

Kitas pavyzdys: Eglė Juodvalke, aptardama Alekso Rannito monografiją apie Čiurlionį (Draugas, lapkričio 9 d.) sako: „Čiurlionis tiki nesuasmintu, besalyginiu Kažkuo“. Vėl kyla klausimai: kas yra tas „Kažkas“? Kaip Eglė nustatė, kad tas „Kažkas“ yra ir nesuasmintintas, ir besalyginis? O gal jis yra ir suasmenintas, ir salyginis, ir, jeigu taip, tai kokios salygos?

Čia suminėju tik du pavyzdžius iš daugelio jau seniai pastebėtų reiškinių. Rašantieji žinovi kartais pasisako taip „reikšmingai nesuprantamai“, kad eiliniams skaitytojui tai ne tik nieko konkretaus nepasako, bet kartais dar ir sukelia įtarimą, kad čia mėginama gražiai ir aukštai skambančiomis, bet nieko nepasakantiomis frazėmis ir išsireikškimais užtušuoti konkretes minties miglotumą ar net trūkumą.

Tad mano prašymas Nijolei, Eglei ir kitiems (abiejų lyčių) meno ir kultūros žinovams: Rašykite ir toliau, bet, susimildami, išsireikškite taip, kad ir paprastas, eilinis skaitytojas iš to turėtų bent kiek supratimo ir naudos. Juk Jūs norite apšviesti ir kultūrinti liaudį, ar ne taip?

J.A. St.

— Gal reiktų paminėti, kad mūsų skaitytojo J. A. St. pavyzdžiais paminėtos citatos šiais atvejais nebūtinai atitinka abiejų rašančiųjų galvoseną: Nijolės Kupstaitės reportaže buvo perteikiama paskaitininko padaryta Algimanto Mackaus poezijos sklaida, o Eglės Juodvalkės recenzijoje — monografijos autoriaus Alekso Rannito mintys. Glaustas tokių rūšies raštų pobūdis paprastai nei neleidžia teiginių reikiamai išplėsti ir argumentuoti. — Red.

Petro Raziūno nuotrauka — iš Lietuvos fotografų išeivijoje 14-tosios metinės parodos š.m. spalio 25 — lapkričio 3 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Jonas Gutauskas

TAI KAS

Tai kas, kad saulė
Nusileis,
Naktis ateis?
Pati mirtis
Mirtinga.
Ji kojos neįkels
[dieną amžiną
Ir paslaptinę.

TIKIU GYVENIMĄ

Tik viena diena
Amžina.
Naktis —
Jos palydovė
Laikina.

Tikiu gyvenimą,
Ne mirtį,
Kuri pati
Turės numirti.

PIEMENĖLIS

Tu nagingėlių neturėjai,
Todėl piršteliai kruvini.
Ne tu verkėi, tai verkė vėjai,
Našlaičiui meilės kupini.

ŽEMDIRBIO PAGUODA

Kai sėja bus baigta,
Tada ir pailsėsiu,
O šlamantčius javus
Net ir kape girdėsiu.

VIEVERSELIUI

Mielasis vieversėli,
[dangų kylantis paukšteli,
Ar „Tėve mūsų“ sukalbėsi
Už mus mirties pavėsy?

ŪKININKO MALDA

Atleisk man, Dievuli,
Kad poterių mažai kalbėjau —
Per visą savo amžių
Ariau, akejau, sėjau,
Kad tik duonelės būt visiems —
Maziems ir dideliems.

IR ARTIMAS, IR TOLIMAS

Esi manoj širdy
Ir visame pasauly.
Koks artimas ir tolimas.
Tu mano Dieve!

Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo programa

Lietuvių katalikų mokslo akademijos trylikasis suvažiavimas vyks š.m. gruodžio mėn. 26-29 d. Los Angeles, The Ambassador viešbutyje (3400 Wilshire Blvd.) ir Šv. Kazimiero parapijos (2718 St. George Street) patalpose.

Gruodžio 26 d., ketvirtadienis:
14 v. Registracija (The Ambassador viešbutyje).

16 v. Šv. Mišios ir Šventąją Dvasią, aukojamos vysk. Antano Dekano ir norinčių koncelebruoti kunigų.

17:30 Atidaromasis pilnatis posėdis — Los Angeles LKMA židinio pirmininko kalba ir prezidento sudarymas. LKMA pirmininko kun. dr. Antano Liūmos, SJ žodis; prel. dr. Vytauto Kazlausko paskaita „Žmogaus teisių teologinis pagrindas“.

19:30 Parodų atidarymas (Šv. Kazimiero parapijos salėse) — atidaro Pranas Visvydas.

Gruodžio 27 d., penktadienis:
8 v. Koncelebruotos šv. Mišios (The Ambassador viešbutyje).

9-12 v. Teologijos mokslų sekcija (vadovauja prel. dr. Vytautas Balčiūnas):
Antanas Liūma, SJ — „Šv. Pranciškaus Salezo optimistinės pasaulėžiūros teologiniai pagrindai“.

Andrius Valevičius — „Emmanuelis Levinas ir kito žmogaus teologija“.

9-12 v. Gamtos ir matematikos mokslų sekcija (vadovauja inž. Antanas Girnius):
Birutė Saldutienė — „Ar Nojaus tvanas siektų Lietuvą?“

Antanas Girnius — „Žemės poliaus judėjimas“.

13-17 v. Lietuvių literatūros sekcija (vadovauja prof. dr.

Aldona Šlepetytė-Janačienė):

Povilas Aloyzas Ragazinskas — „Estetinė įvalga Jono Aisčio kūryboje“.

Aldona Šlepetytė-Janačienė — „Pulgis Andriusis — Aukštaitijos sūnus“.

Elena Tumienė — „Pranašystės Aleksandro Bloko poemoje „Dvylika“ ir Bernardo Brazdžio anksčiau nepublikuoti poezijos“.

Alė Rūta — E. V. Arbenė — „Pažintinė erdvė novelės: K. Barėno „Dvidešimt viena Veronika“ ir Vl. Dautarto „Senjo gluosnio pasaka““.

13-14:30 v. Lietuvių kalbos sekcija (vadovauja prof. dr. Antanas Klimas):

Antanas Klimas — „Lietuvių kalbos dalyvių sistema ir jų funkcijos“.

14:45-17 v. Politinių ir ekonominių mokslų sekcija (vadovauja inž. Antanas Rudis):

Vytautas Vardys — „Nepriklausomos Lietuvos politinės kultūros bruožai“.

Antanas Rudis — „Krikščionių demokratų ideologijos kilmė Lietuvoje“.

19 v. Prof. Stasio Šalkauskio 100 metų gimimo sukakties minėjimas — dr. Juozo Girniaus paskaita „Prof. Stasio Šalkauskio mokslinis palikimas“.

Gruodžio 28 d., šeštadienis:
8 v. Koncelebruotos šv. Mišios.

9-12 v. Psichologijos ir pedagogikos mokslų sekcija (vadovauja kun. dr. Antanas Paškus):

Anatolijus Matulis — „Nauji žmogaus smegenų tyrinėjimai ir jų svarba mūsų atečiai“.

Antanas Paškus — „Psichologijos vaidmuo religiniam asmenims brendimui“.

Jonas Krivickas — „Kompiuteris mokymo ir auklėjimo tarnyboje“.

9-12 v. Filosofijos mokslų sekcija (vadovauja prof. dr.

ja (vadovauja dr. Juozas Girnius):

Vytautas Mankeliūnas — „Epistemologinės problemos dabartinėje psichologijoje“.

Juozas Zaranka — „Pikto problema pagal Platoną“.

Vincas Vyčinas — „Žmogaus prasmė aiščių mitinės kultūros fone“.

13-17 v. Istorijos mokslų sekcija (vadovauja kun. dr. Paulius Rabikauskas, SJ):

Bronius Makauskas — „Lietuvių mokyklos Vilniuje ir Lietuvių Sąjunga 1920-1939 metais“.

Leonardas Andrieus. OFM — „Kultūros žurnalas Aidų 40 metų kelionė per tremtį: žvilgsnis į praeitį, dabartį ir ateitį“.

Rasa Mažeikaitė — „Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Algirdo ir Kęstučio laikysena krikščionybės atžvilgiu“.

13-14:30 v. Socialinių ir teisės mokslų sekcija:

Benediktas Mačiuka — „Lietuvos miestų demografinės ir sociokultūrinės vystymosi kryptys 1944-1984 metais“.

14:45-17 v. Architektūros ir meno tyros sekcija (vadovauja arch. Edmundas Arbas):

Antanas Tamošaitis — „Lietuvių liaudies skulptūra“.

Edmundas Arbas — „Architektūrinės išraiškos vertybės tautų kultūroje“.

19 v. Pokylis (The Ambassador viešbutyje) su Los Angeles vyrų kvarteto atliekama programa.

Gruodžio 29 d., sekmadienis:
10:30 v. Šv. Mišios (Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje), aukojamos vysk. Pauliaus Baltakio ir norinčių koncelebruoti kunigų: pamokslas — vysk. Baltakio.

12:30 v. Baigiamasis pilnatis posėdis — Lietuvos krikščionių mokslų su kun. prof. dr. Pauliaus Rabikausko paskaita „Lietuvos krikščionijai“.

14 v. Solistės Vitos Polikaitytės ir pianistės Raimondos Apeikytės koncertas.

Suvažiavimo uždarymas.

Istorija panaši į mamą

PR. VISVYDAS

Šių metų rugsėjo 27 d. Santa Monicoje, gražioje Almio Venckaus menėje — bibliotekoje — savotiškame kultūros židinyje — klausiausi aktoriaus Laimono Noreikos. Jis pasirodė drauge su rašytojais iš Lietuvos: Algimantu Bučiu, Vytautu Martinkumi ir Marcelijum Martinaitiu.

Neįsileisiu į vakaro aprašą. Programa buvo panaši į Chicagoje, Jaunimo centre anksčiau atliktą. Rūpi man Laimono Noreikos deklamuotas Justino Marcinkevičiaus triptikas „1946-iejį“ iš ciklo „Mediniai tiltai“, parašytas 1966 m. Triptikas sudėtas iš eilėraščių: Sargyboje, Šešiolikamečiai ir Prie lentos. 1946-aisiais poetas mokėsi Prienų gimnazijoje, šeštoje klasėje. Iš jo trumpos autobiografijos, išspausdintos *Tarybų Lietuvos rašytojai II* tome, sužinome, kad gimė Prienų rajone, Vazatkiemo kaime 1930.III.10. Motina pasimirė 1944 m. Jos atminimas niekad neišblėso sūnaus kūryboje. Su širdgėla mini savo jaunystės dienas: „Mano brenimo metus nutvieskė antro pasaulinio karo pašvaistės ir skaudūs pokario metų klasių kovos sūviai. Anksti pamaniau, kiek nedaug tereikia žmogus ir kiek daug melo, prievartos ir siaubo kybo šiame pasaulyje virš jo mažos širdies. Atrodė tada, džiaugsmo jau nebus, kad taip ir gyvensim drebėdami, pūdinėdami nuo vieno gryčios lango prie kito, vis dairydami, kas iš kur ateina“.

Anuo metu dar gyvenau Lietuvoje. Ne sykį nuvažiuodavau į provinciją. Iš tikro ji buvo labai nesaugi, ypač didesnių girių artumoje. Noriu patikslinti poetą: ne klasių kova tada siautė mūsų gimtinėje. Lietuviai, daugiausia jauni valstiečiai, ryžosi pakelti ginklą prieš įsibrovėlius sovietus, atnešusius į Lietuvą „melą, prievartą ir siaubą“, brukusius nepakenčiamą politinę ir ekonominę santvarką. Daug kas nuo jų slėpėsi miškuose.

Anuo sunkiu laiku Justinas Marcinkevičius apsisprendė pasukti į kairę. Jam rūpėjo kaip nors išsilaikyti: gyventi taikoje bent ir tokiomis sąlygomis. Būdamas ūkininko vaikas, jis nemėgo priverstinės kolektyvizacijos. Bet ką darysi, jei Stalinas ir partija buvo pasišovę žemdirbius (okupuoto krašto žmones) suvaryti į kolūkius.

„Dienoraštyje be datų“ (1981) jis aprašo savo veiklą aštuntoje klasėje. 1948 metais, sugrįžęs iš respublikinio jaunųjų rašytojų pasitarimo Vilniuje, gavo „socialinį“ užsakyimą parašyti pjesę mokyklos

Aktorius Laimonas Noreika Santaros-Sviesos Federacijos suvažiavime Tabor Farm, Sodus, Michigan, š.m. rugsėjo 5-8 d.

Nuotrauka Vidos Kuprytės

scenai — aktualia tema — apie kolektyvizaciją. „Dėl akių kiek pasispyriočiau, bet paskui, kai jau sėdau, bematant parašiau dviejų veiksmų pjesę „Žemės saują“ (...) „Viskas buvo aišku: biedniokai veržiasi į kolūkį, priešinasi ir visai kenkia buožės, ir dar vienas kitas suklaidintas“. Jaunimas už kolūkį. Tėvai prieš. Konfliktas. Jaunuolių meilė. Sūvis iš pasalų. Žodžiu, pagal tuometinį agitpropo receptą.

Siandien jam jau galima visa tai dėstyti su tam tikra švelnia pašaipė. Galima be jokių niekų prisipažinti, jog jis ir pats netikėjęs kolūkiais. Tačiau jokių būdu negalima užakcentuoti fakto, kaip tuomet kaimas nekentė prievartos, kaip masiškai buvo areštuojami ūkininkai, vėžami į Gulagą, kaip rusai brutaliai stengėsi kuo greičiau užgniaužti pavergtų gyventojų pasipriešinimą.

„Žemės saują“ premjeros metu autorius turėjęs sprukti pro mokyklos langą: mat buvo perspėtas, kad sėdi du keisti kailiniuoti vyrai. Partizanai iš miško? Apie tai jis pasakoja „Dienoraštyje be datų“.

Grįžkime prie Santa Monicoje deklamuotų Justino Marcinkevičiaus eilių. Perteikė jas Laimonas Noreika su dideliu įsijautimu, tarsi norėdamas brėžti pabrėžti, kaip skaudžiai Lietuva pergyveno anuometinę broliudystę. „Sargyboje“ pavaizduojama nepavydėtina padėtis kaimo

gryčios, esančios prie miško:

Naktim į gryčią veržias

miškas,

sulytas, purvinas ir ima guostis.

Autus džiovina Ažuolas ir

Beržas,

ant šautuvo užmiega jaunas

Uosis.

„Miško“ metonimija

nusakomi Lietuvos partizanai (miškiniai). Naktis priklauso jiems. Viduje besilsint, šeiminko sūnus poetas, sargybon išvartas, saugo mišką, budi, kad valdžia jų neužkluptų.

O paryčių į gryčią miestas

beldžias

Reiškia, yra atžygiavęs

partizanų naikinantį karo dalinys. Sargybinio vaidmuo lyg ir pasikeičia:

Ir vėl, tą patį maišką

užsimetęs,

sargyboj stoviu. Saugau miestą.

Jau neišvartas. Savo valia. Eilėraščių pabaiga aiškiai parodo, į kurią pusę linksta poeto simpatijos. Jis pamini istoriją, ta nuožnią hegelinę sąvoką, kurią Marksas paverė klasių konflikto bei revoliucijų lauku. Čia istorinės pažangos vykdymas priklauso vien komunistams — tik jie vieni dirba žmonijos labui, tariai esą būsimos gėrio gimdytojai. Dėl to Justinas Marcinkevičius be jokių išlygų komunistiškai suprastą istoriją sulygina su mylinčia motina:

Ir aš matau, kaip takeliu pro

klėtį

istorija ateina, taip panaši į

mamą.

Paglosto mano galvą — ir man lengviau budėti, nors miškas prie namų piktai ir gūžiai slama.

Istorija — partija — motina. Tuo tarpu už laisvę kovojantis miškas yra piktas. Šitaip anuomet samprotavo poetas, kai jam suėjo 36-ri ir jau buvo išgarsėjęs savo krašte. Jautė, kad galis apdainuoti savo jaunystę tokią, kokia ji buvo. Deja, nežiūrint aukšto lygio poetikos, išėjo gana paraudusi tiesa.

Kokia ironija! Toji glostanti „mama“ (tikslas pateisina priemonės) paguldė ne vieną šešiolikmetį klasės draugą, vaikiškom rankom paėmusį šautuvą ir išėjusį į mišką ar į sribų dalinius. Sakoma, kad liaudies gynėju buvo ir Justinas. Nieko ypatingo, nes tada daug kas buvo įvertas ir visokias painedas.

Triptiko trečiame eilėraštyje „Prie lentos“ poeto — sargybinio apmąstymai pavirsta rauda. Jis apraudo kovose kritusius klasės draugus. „Juoda lenta“, išraižyta, išbrūkšniuota, dažnai trinta, simbolizuoja Lietuvos žemę. Prieš ją parpuolęs, daug kumštėmis, bučiuoja, rėkia:

— Tu niekada neprivalai būt padalinta, tėvyne mūsų, meile ir likime.

Turbūt nėra lietuvių, kuris nepritarų šiam jautriam šūksniui — Lietuva neprivalo būti padalinta! Ji turi išlikti visus lietuvius jungiančia žeme —

Mūsų kultūros šventė

(Atkelta iš 2 psl.)

Mokslinės programos primininkas Jonas Bilėnas prašė paskaitininkus paruošti pranešimus spaudai — žurnalam ar specialioms leidiniams. Antras uždavinys — sudarymas užuomazgos ateinančio simpoziumo mokslinės programos organizatorių. Dėkojo visiems, simpoziumą organizavusiems, dalyvavusiems, talkinusiems. Ypač reikė padėką visų ligšiolinių simpoziumų organizatoriui Juozui Rimkevičiui.

PLB atstovas Tomas Remeikis priminė, kad šių simpoziumų įgyvendinimas vyko po Lietuvos Bendruomenės sparnu. Atkreipė dėmesį į šiuos darbus: reikia užbaigti Lituanistikos katedros išplėtimą į Lituanistikos skyrių universitete, su istorijos ir kitų disciplinų dėstytau.

Pagalbos laukia Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, veikas Jaunimo centre, Chicagoje. Jo uždavinys telkti dokumentaciją. Kad toks centras galėtų veikti, reikia pastovios finansinės paramos. Tam dabar padeda kun. V. Gutausko suorganizuotas Broniaus Kristanavičiaus vardo fondas.

PLB svarsto įkurti lietuvių centrą Lemonte. Jei tas realizuotųsi, ten būtų daug vietos prisiglausti, archyvus sudėti.

Toliau — laukiame mokslininkų įvairiuose kraštuose, kurie vykdytų išeivijos lietuviškumo analizę ir tuo bazuodamiesi reikiamai veikti. Mums trūksta kiekvieno krašto mūsų išeivijos istorijų, dokumentacijos. Didelį vaidmenį tautinės sąmonės išlaikymui turi išeivijos istorija. Šie darbai svarbūs mums ir visai tautai, nes istorinė atmintis yra vienas iš tautiškumo komponentų.

Viską atlikti nelengva dėl trūkumo žmonių ir lėšų, bet tik sapnuodami didelius sapnus galime ką pasiekti. Dėkojo simpoziumo organizatoriams.

Albertas Kerelis, Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos vardu dėkodamas, siūlė ateinančiam simpoziumui sutraukti 500 kalbėtojų, nes tai bus suka-

Simpoziumas „Tradicija ir novatoriskumas dabartinėje lietuvių literatūroje“ per Santaros-Sviesos Federacijos suvažiavimą š.m. rugsėjo 5-8 d. Iš kairės: Vytautas Martinkus, Ilona Gražytė-Maziliauskienė, Rimvydas Silbajoris, Algimantas Bučys, Marcelijus Martinaitis, moderatorius Kęstutis Keblys.

Nuotrauka Vidos Kuprytės.

idėja. Niekas neturi teisės manipuluoti jos kultūra, skirstyti jos žmones į tarybinius ir netarybinius, užgožti jos ūkį, varžyti bendravimą su užsienio lietuviu. Niekas neturi teisės garbingą praeitį turėjusią Lietuvos valstybę suniekinoti ir paversti dideles imperijos provincija. Ir kas baisiausia — imperijai mintimi, žodžiu, raštu „nusikaltusius“ Lietuvos gyventojus sunkiai bausmei tremti į tolimus Rusijos konclagerius. Ar ne šitaip šiandien mūsų gimtinę dalija, skaldo, spardo pavergejas.

Jaučiuosi lyg ir kaltas, kad su karčia priegaide turiu

komentuoti Justino Marcinkevičiaus eilėraščius, kuriuos taip jautriai deklamavo Laimonas Noreika Santa Monicoje, tikriausiai tautiniais sumetimais. Tokia jau mano silpnybė — į tarybiškai nuspalvintą patriotiką reaguoti kuo atviriau, dargi į jausenos taurę įlašinti pagiežos ir tulžies.

Eilėraštyje „Mediniai tiltai“, kurio Laimonas Noreika neminėjo, Justinas Marcinkevičius į savo tautiečių sudėtas aukas žiūri kaip į atliktą pareigą istorijai: Išdidūs gulėme tiltais / širdžių ir proto judėjimui. Gerokai išpūsta metafora! Neteisinga. Kiek

žinau, aukojimasis komunizmui lietuviuose nebuvo populiarus. Kelios išimties nėra taisyklė. Jei kas buvo guldomas, tai tik prievartos ir baimės botago dėka. Tereikia tik pavartyti gausius toms apie Gulagą, kad pamatytumėm, kokius pragariškus tiltus turėjo pereiti mūsų žmonės.

Tačiau palikime nuoskaudas ir priekaištus nuosalyje. Justinas Marcinkevičius tebėra daugelio lietuvių gerbiamas poetas. Jo šleiva istorinė samprata (istorija — partija — motina), manau, neužtemdys jo žvaigždės. Laimonas Noreika išeiviams parodė jį ir kaip žodžio meistą.

Naujos knygos

• Anatolijus Kairys. DVYLIKA.

Dvylika vienaveiksmių jaunimo scenai. Išleido Lietuvių literatūros bičiuliai. Chicago: Mykolo Morkūno spaustuvė, 1985. Tiražas 500 egz. 200 psl. Kaina — 10 dol. Knyga gaunama „Drauge“.

Turinyje: „Naujas kinas“, „Diplomuotas siužetas“, „Meilė yra mėsą“, „Mokytoja“, „Malūnas“, „Miego epidemija“, „Jūratė ir Kastytis“, „Kalėdų dovanos“, „Trečiadienio kava“, „Pirmoji meilė“, „Naujų metų sutikimas“, „Curriculum vitae“. Taip pat pateikiama autoriaus veiklų metrika. Iš autoriaus žodžio sužinome, kad visi spausdinami vienaveiksmiai parašyti dvidešimties metų laikotarpiu. „Curriculum vitae“ parašytas 1964 metais, tačiau spausdinamoji versija nuo originalios skiriasi: ši pataisyta ir papildyta versija grynai techniskais sumetimais skiriama į dvi scenas. Autorius tiki, jog „šis vienaveiks-

mių rinkinys praturtins negausią scenai tinkamų veiklų literatūrą ir pajavins dramos sambūrių vaidybinį repertuarą, pritaikytą jaunimo teatrui“.

• Algirdas Gustaitis. KELIONĖS NEŽINOMOSE KRAŠTUOSE. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1985. 312 psl. 140 iliustracijų, daugiausia autorius darytos nuotraukos. Viršelis — dail. Ilonos Brazdžionienės. Kaina — 9 dol. Gaunama „Drauge“.

Žinomo žurnalisto Algirdo Gustaitio didoka, dailiai išleista knyga susideda iš dviejų dalių. I. Ispūdziai iš kelionių po Tolimuosius Rytus (Japoniją, Thai, Singapūrą, Malajiją, Hong Kongą, Kiniją, Macau) ir II. žvilgsnio į Meksiką. Tai gyvai, spalvingai parašytos daugeliui skaitytojų dar nematytų pasaulio šalių ir jų gyventojų apybraižos.

HALLEY KOMETA JAU PASTEBĖTA NUOGA AKIM

Du Kalifornijos astronomai Charles Morris ir Steve Edberg pirmieji pastebėjo Halley kometą nuoga akim š.m. lapkričio 8 d. Tai gana anksti, nes manoma buvo, kad kometa nuogai akiai prieinama bus tik gruodžio mėnesį.

TELEFONO TARNYBA KOMETOS STEBĖTOJAMS

JAV Laivyno observatorija Washingtono įsteigė 24 valandų telefono tarnybą, kuri teikia informaciją apie Halley kometos poziciją, jos ryškumą ir kt. Norintieji gali skambinti 202653-0258. Taikomas reguliarus užmiesinis tarifas, tik prisiskambinti nėra lengva. Suinteresuotų daug, tad linija dažniausiai užimta.

Norbertas Lingertaitis

Diržo sagtis

Poetas Marcelijus Martinaitis skaito savo eilėraščius Santaros-Sviesos Federacijos suvažiavime š.m. rugsėjo 5-8 d.

Nuotrauka Vidos Kuprytės